

לקח תשעה באב

מאת משה פייגלין

ז' אב, תש"ע
18 יולי, 10'

את תשעה באב שמגיע השבוע, מקדימה תמיד השבת בה קוראים בפרשת דברים. בפרשה הזו נושא משה את נאום הפרידה שלו ומזכיר לישראל את החטא החמור מכולם - חטא המרגלים. כשחזרו המרגלים מתור את הארץ והוציאו דיבת הארץ רעה, התחילו כל ישראל לבכות. אותו היום - תשעה באב היה. אמר להם ה' לישראל: "אתם בכיתם בכיה של חינום ואני קובע לכם בכיה של דורות" (מסכת תענית). ואכן באותו יום מר ונמהר - חרבו גם המקדש הראשון, וגם המקדש השני ועוד הרבה חורבנות סבבו סביב היום הזה, כולל למשל, גוש קטיף.

השאלה היא מה כל כך נורא בחטא המרגלים - נורא אף יותר מחטא העגל - שבשלו נמנע מדור שלם להיכנס לארץ וקיבלנו עונש להקיף את המדבר 40 שנה. ואם לא די בכך, אנו ממשיכים לשלם את מחיר החטא הזה עד ימינו אלה. ובכן זה לא בדיוק היה עונש אלא צורך שאנו יצרנו.

חטא משמעו החטאה, כלומר פספוס. בחטא המרגלים התברר שפספסנו את כל העניין, שהחל בו אברהם אבינו ונמשך ביציאת מצרים ובקבלת התורה. פשוט פספסנו את הנקודה ואנחנו עדיין לא מוכנים לביצוע המשימה שבשבילה יצאנו לכל המסע הזה. העיכוב בן ארבעים השנים במדבר, לא בא כעונש אלא התחייב מן המציאות העגומה שנתגלתה בחטא המרגלים.

כדי להבין מה קורה כאן, וכיצד כל זה קשור לתשעה באב ולחורבן בית המקדש, צריך לחזור ולהבין מהי אותה משימה שבשבילה החליט בורא עולם להטיל על אברהם להקים את עם ישראל, ובשבילה הכניס אותנו אל כור ההיתוך של מצרים, והוציא אותנו משם ביד חזקה ובזרוע נטויה, ונתן לנו את התורה בסיני והביאנו לארץ ישראל. מה מטרת המסע.

המשימה שלנו כיהודים היא לחבר שמים וארץ. לחיות את חיינו הארציים בצורה הטבעית והמציאותית ביותר, אבל כשהא-לוהים נוכח ונמצא איתנו - הן כפרטים והן כאומה. כך אנו מעידים הן על נוכחות הבורא בעולמו והן על האופן בו מצופה מהאנושות להתנהל.

הקיסר הגרמני, פרידריך הגדול, התנצח עם הנסיך הצרפתי ג'ון באטיס דה-באיה בנושאים תאולוגיים: "הבא לי בבקשה, הוכחה אחת ברורה לקיום האל", תבע המלך. ענה לו הנסיך: "אכן, יש לי שבביל הוד מלכותו הוכחה קולעת וחסרת הפרכה. הוכחה שהיא מילה אחת: היהודים". (מתוך אתר הידברות). "היהודים הם המצפון של העולם", אמר היטלר יימח שמו, "ולכן יש להשמידם".

על נוכחות האל אנו מעידים בעצם קיומנו וההיסטוריה הפלאית שלנו. בשביל להעיד על רצונו מן האנושות - עלינו להתאמץ קצץ יותר. וזה לא בדיוק נתון לבחירתנו, אבותינו כרתו ברית עם בורא עולם, לשם כך הוציא אותם ממצרים ואנחנו וצאצאינו חלק מהברית הזו. תמיד כשנסה להתעלם ממי שאנחנו, שכנינו כבר יזכירו לנו.

אז מטרת המסע היא לייצר אומה מודרנית ומציאותית לחלוטין המתנהלת בצורה מוסרית ומצביעה בעצם קיומה ובאופן התנהלותה על אביה שבשמים. מדינה שיש לה א-לוהים. בעבר קראו לכך - 'חברת מופת'. בתפילותינו המשימה הזו מנוסחת כך: "לתקן עולם במלכות ש-די". שיאה של המשימה הזו מתגלם בבית המקדש - בארמון המלוכה של מלכו של עולם, מקום בו הפיסי והמט-פיסי נפגשים, מקום אליו יכולים לבוא כל יושבי תבל לגעת באין סוף.

חיינו כמלאכים. את המלחמה בפרעה ניהל בורא עולם בכבודו ובעצמו וגם פרנסתנו היום-יומית היתה שמימית. כשהגיע הזמן להיכנס לארץ, לעבוד למחייטנו, להילחם את מלחמותינו ולהתנהל על פי כללי המציאות, הפננו עורף למשימה הלאומית שלנו והעדפנו להישאר במדבר - להיות "דתיים" בלבד ולהשאיר את האחריות למציאות לאחרים. אפשר לומר שהחלטנו להוכיח בדיוק את ההיפך מייעודנו - כלומר להוכיח שאומה אינה מסוגלת לחיות בעולם הזה כשא-לוהים בקרבה.

כשתם כל הדור ההוא, נכנסנו לארץ ומאוחר יותר גם הקמנו את המקדש – אבל אז התחילה להיווצר בעיה הפוכה. דבקנו בחיי המעשה וויתרנו על החיבור אל הקודש. העדפנו להיות בארץ – "חילונים" בלבד. המקדש לא היה יותר מאמצעי לחיבור קודש וחול אלא להיפך, במקדש התקיים הריטואל הדתי במנותק מחיי הסיאוב שמחוצה לו. המקדש הפך לעלה תאנה לחיים שאין בהם קודש, ולכן חרב.

עודנו מונעים מכח הייעוד היהודי - לחבר שמים וארץ. בלי הייעוד אין לנו קיום. לקח תשעה באב הוא שלשם ביצוע המשימה הזו אנחנו צריכים להיות גם חילוניים וגם דתיים - בו זמנית - אחראים למציאות ואחוזים בקודש. ההפרדה בין השניים היא חטא המרגלים וחורבן המקדש הוא תוצאתה.